

Program prac konserwatorskich

*Polichromie ścienne w sieni kamienicy
przy Rynku Głównym 29 w Krakowie*



Opracowanie:
Elżbieta Widerska

mgr Elżbieta Majerczyk-Widerska
artysta plastyk
konserwator dzieł sztuki
30-398 Kraków, ul. Wągliwa Wdalego 27
tel. 609 564 798

UZGODNIONO
01 PAŹ. 2019
dnia
Kraków .Wrzesień 2019

Małopolski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Krakowie
31-002 Kraków, ul. Kanonicza 24
2 KAMKOW

ZN-I . 5142.456.2019. D1)
pocz ZN-I. 5142.456.2019

I. Inwentaryzacja obiektu

- **rodzaj i tytuł obiektu:** polichromie ścienne z końca XIX wieku
- **lokalizacja:** sklepienie sieni kamienicy
- **adres:** Kraków Rynek Główny 29
- **czas powstania:** XIX w
- **nr.rej.zabytków:** A-163
- **material i technika:** malowidła ścienne w technice tempery (?)
- **autor :** nieznany
- **zlecniodawca programu:** Zarząd Budynków Komunalnych w Krakowie
31-319 Kraków ul.B.Czerwieńskiego 16
- **autor programu:** Elżbieta Majerczyk-Widerska
Konservator dzieł sztuki
30-398 Kraków ul. Walsgerza Wdałego 27

II. Opis inwentaryzacyjny

Waldemar Komorowski

Wstępny opis polichromii w sieni kamienicy Pod Blachą przy Rynku Gl. 29

Pozostałości malowideł odsłoniętych na sklepieniu sieni są świadectwem bogatej dekoracji malarskiej, powstałej prawdopodobnie w drugiej lub trzeciej ćwierci XIX w. Resztki są zbyt szczupłe, by odczytać w pełni kompozycję (nie mówiąc już o szczegółach), ale wystarczające, aby zobrazować wygląd polichromii przed zniszczeniem (zamalowaniem).

Tematem malowideł są przedstawienia figuralne i roślinne zestawione w symetrycznych kompozycjach, implikowanych kształtem nakrycia sieni. Nakrycie ma formę złożoną, na którą składają się przeszła sklepienia żaglastego, założone nad obydwoma częściami sieni, różniącymi się szerokością (sień zwęża się za wejściem do klatki schodowej).

W połowie długości sieni znajduje się gurt podtrzymujący ścianę traktową wyższych kondygnacji, wsparty na głowicy półkolumny (po stronie prawej). Gurt ten ma mniejszą rozpiętość niż gurdy sklepienia i dzieli jedno z przeszła na pół.

Malowidła wysklepków mają dwojaki charakter; z jednej strony jest to konstrukcja organizująca ich płaszczyzny, z drugiej wypełnienie tychże. Konstrukcję – pozorną, iluzjonistyczną – tworzą trzy równoległe linie krzyżujące się pośrodku wysklepków. Jest to nawiązanie do kompozycji jakie stosowano przy dekorowaniu sklepień krzyżowych, gdzie linią znaczone szwy wysklepków i po obu jej stronach prowadzono podobne linie równoległe. Między szwami (pozornymi) znajdują się malowane motywy roślinne i figuralne, układające się w osiach równoległych i prostopadłych do ścian sieni, w tzw. układzie

kandelabrowym. U nasady wysklepków zaznaczają się wyraźnie dekoracje o charakterze groteski z korpusem pyzatego satyra (?), połączonego poniżej pasa z dekoracją z symetrycznie ułożonych liści akantu (?). Z liści wyrastają ku górze po obu stronach satyra delikatne wici roślinne koloru szmaragdowo-zielonego, których zamaszyste skręty zajmują znaczną powierzchnię wysklepków.

Dekoracja wysklepka podzielonego gurtiem jest zakomponowana odrębnie.

Podniebia gurtów mają aranżację podobną jak dekoracje wysklepków, choć konstrukcje iluzjonistyczne są odmienne; tworzą je kwadratowe ramy rozłożone symetrycznie na podniebiach. Wewnątrz ram znajdują się dekoracje roślinne i figuralne.

* * *

Pobieżna i w dużym stopniu intuicyjna analiza formy i treści malowideł prowadzi do wniosku, że można zaliczyć je do dekoracji zwanych potocznie pompejańskim (lub w stylu pompejańskim). Były to naśladownictwa dekoracji odsłanianych od końca XVIII w. w zasypanych opadami wulkanicznym starożytnych miastach Pompeje i Herkulanum. Odkrycia wpłynęły na malarstwo klasycystyczne, tym mocniej, że styl klasycystyczny preferował tego rodzaju formy – proste, a jednocześnie wykwintne. Masowo wydawana grafika prezentująca znaleziska w Pompejach przyczyniła się do popularyzacji tych motywów w Europie. Malowano je powszechnie zarówno w budowlach publicznych, jak domach prywatnych.

* * *

Polichromie sieni nie wykazują jakichkolwiek związków kompozycyjnych i stylistycznych z dekoracją malarską klatki schodowej, odsłoniętą w roku 2018.

III. Stan zachowania

Polichromie ściennie na sklepieniu w sieni kamienicy przy Rynku Głównym 29 w Krakowie zostały ujawnione podczas prac remontowych.

W trakcie usuwania emulsyjnej farby ukazały się fragmenty zachowanych malowideł.

Stan zachowania tynków zróżnicowany w zależności od miejsca. Tynki na sklepieniu pochodzącym z wcześniejszego okresu (XVII w) w złym stanie.

Widoczne są tu liczne pęknięcia zaprawy i miejscowe odspojenia. Dodatkowo w centralnej części sklepienia , duża cementowa łata. Na pozostałych wysklepkach tynki z drobnymi pęknięciami i krakelurami . W bardzo złym stanie zachowane są tynki na podłuczcu biegnącym nad kolumną przyścienną . Tu tynki mocno spękane i odspojone . Dodatkowo przez środek podłuczca poprowadzona jest instalacja elektryczna zamaskowana grubą warstwą gipsu. Przeprucia pod instalacje poprowadzone są także na sąsiedniej wysklepce , również nieestetycznie uzupełnione.

Na powierzchni sklepienia zamontowane są metalowe elementy (pozostałości po reklamach , szyldach , haki itp.) Metal z widocznymi wykwitami korozji.

Tynki na ścianach sieni tynki pokryto warstwą cementowej zaprawy , która przyczyniła się do degradacji wapiennej zaprawy. Po usunięciu cementowej obrzutki , stan wypraw tynkarskich okazał się tak zły , że konieczne było skucie tynków do ceglanego muru. Skucie tynków poprzedziły badania konserwatorskie ukierunkowane na poszukiwanie warstwy malarskiej . Badania ujawniły występowanie, w zagłębieniach przy podłuczach , najstarszej , śladowo zachowanej warstwy wapiennych tynków z warstwą malarską imitującą bloki

kamienne (analogiczną jak na klatce schodowej). Podczas badań konserwatorskich ukazały się również kamienne relikty obramień okiennych lub wejściowych (większe kamienie postanowiono eksponować)

Na ścianach sieni położono nowe tynki trasowe opracowane na szorstko, następnie pomalowano ściany na jasno beżowy kolor.

W ścianie południowej zamontowane jest okno z PCV (pomieszczenie gospodarcze lokalu „Vis a vis”) oraz metalowa krata. Do magazynu prowadzą również metalowe drzwi (obecnie pomalowane na jasno – beżowy kolor), za którymi znajduje się gotycki kamienny portal i gotycki wążek ceglany. Obok metalowych drzwi trzy stopnie schodów prowadzące na klatkę schodową. W przejściu zamontowana metalowa krata, odbiegająca stylistycznie od pozostałych.

Dalej w ścianie wmontowane elektryczne skrzynki. Na ścianie południowej powieszone gabloty reklamowe (drewniana oraz dwie aluminiowe).

Kamienna kolumna i okładzina kamienna poddane pełnej konserwacji technicznej i estetycznej w 2019 roku.

Cementowa posadzka w sieni po konserwacji.

Drzwi do śmietnika i toalety wymienione na nowe, drewniane płycinowe.

IV. Wnioski i założenia konserwatorskie

Podstawowym założeniem planowanej konserwacji jest powstrzymanie postępującej destrukcji polichromii ściennych oraz ujednolicenie estetyczne wnętrza kamienicy. Ponieważ budynek ten jest przykładem dobrze zachowanej, wysokiej klasy architektury mieszczańskiej, wszystkie zabiegi powinny dążyć do jej odpowiedniej ekspozycji dlatego celem planowanych prac konserwatorskich w

sieni ma być przywrócenie estetyki XIX wiecznego wystroju malarskiego z uwzględnieniem "patyny czasu" i uszanowaniem historycznych zmian nie zakłócających jego odbioru .

Prace muszą zostać przeprowadzone z pełnym poszanowaniem oryginalnych dekoracji. Zabiegi konserwatorskie powinny dążyć do przywrócenia pierwotnych walorów estetycznych dekoracji oraz do poprawienia stanu technicznego wszystkich elementów dekorujących wnętrze kamienicy.

Odsłonięte polichromie na sklepieniu sieni należy poddać konserwacji technicznej zapobiegającej destrukcji malowideł oraz konserwacji estetycznej pozwalającej przywrócić utracony efekt estetyczny i artystyczny.

Ubytki oraz pęknięcia warstwy zapraw uzupełnione zostaną tynkami mineralnymi z mikro włóknami. Odspojenia tynków podklejone będą wapnem hydraulicznym.

Ubytki pobiał uzupełnione zostaną szpachlówką na bazie wapna dyspergowanego.

Cała powierzchnia zachowanych polichromii zaimpregnowana zostanie 4% roztworem Paraloidu B-72 .

Ostatnim etapem prac będzie konserwacja estetyczna , polegająca na scaleniu kolorystycznym zachowanych polichromii , naśladowczo do oryginału. Zakłada się również rekonstrukcję brakujących fragmentów malowideł na podstawie zachowanych oraz na podstawie analogii.

Scalanie kolorystyczne wykonane będzie pigmentami mineralnymi na spoiwie odwracalnym. W sieni, na ścianie północnej proponuje się zrekonstruować dekorację malarską przedstawiającą bloki kamienne (analogicznie jak na klatce schodowej) oraz zaznaczyć „ducha” nieistniejących otworów wejściowych.

Należy rozważyć analogiczną dekorację malarską na ścianie południowej.

W celu poprawy estetyki wyposażenia wnętrza sieni zaleca się ujednolicenie gablot, w tym przypadku zasadny wydaje się montaż drewnianych , przeszklonych.

Projekt nowych gablot zatwierdzić w WUOZ w Krakowie.

Metalową kratę prowadzącą na klatkę schodową należy wymienić na nową , dwuskrzydłową , formą nawiązującą do kraty w otworze okiennym lokalu 'Vis a vis'.

Zasłonięty obecnie metalowymi drzwiami gotycki kamienny portal oraz gotycki wążek ceglany , jako najstarszy element wystroju wnętrza , należy wyeksponować.

W miejsce metalowych drzwi wstawiona winna być metalowa krata - forma bliźniacza do kraty prowadzącą na klatkę schodową. Wykonanie krat poprzedzić projektem zatwierdzonym przez WUOZ w Krakowie.

Aby wyeksponować malowidła po konserwacji proponuje się zamontować punktowe oświetlenia skierowane na sklepienie sieni , barwa światła ciepła.

V. Proponowane postępowanie konserwatorskie

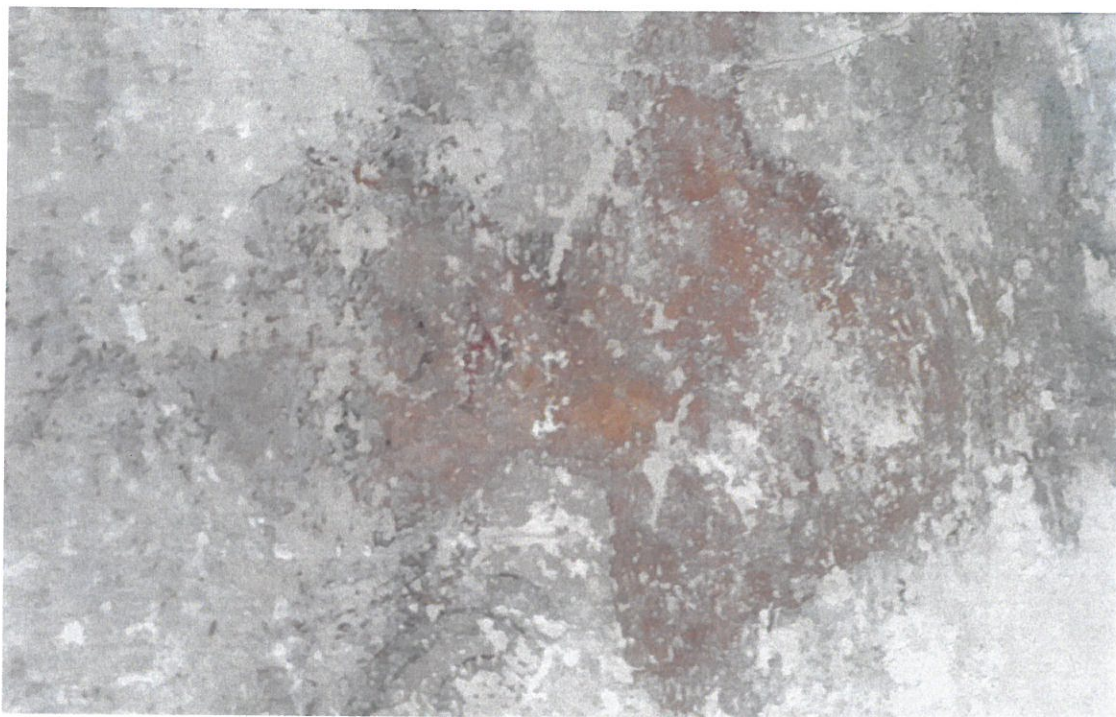
1. Uzupelnienie ubytków tynków – przy użyciu zaprawy mineralnej
2. Uzupelnienie pobiał – przy użyciu szpachlówki na bazie wapna dyspergowanego
3. Impregnacja malowideł żywicą akrylową na bazie metakrylanu etylu i akrylanu metylu
4. Scalanie kolorystyczne polichromii- przy użyciu pigmentów mineralnych i żywicy akrylowej na bazie metakrylanu metylowego

5. Rekonstrukcja brakujących fragmentów malowideł na podstawie analogii – przy użyciu pigmentów mineralnych i żywicy akrylowej na bazie metakrylanu metylowego;
6. Aranżacja malarska ściany północnej
7. Wykonanie nowych krat.
8. Montaż nowych, drewnianych gablot.
9. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

VI. Dokumentacja fotograficzna



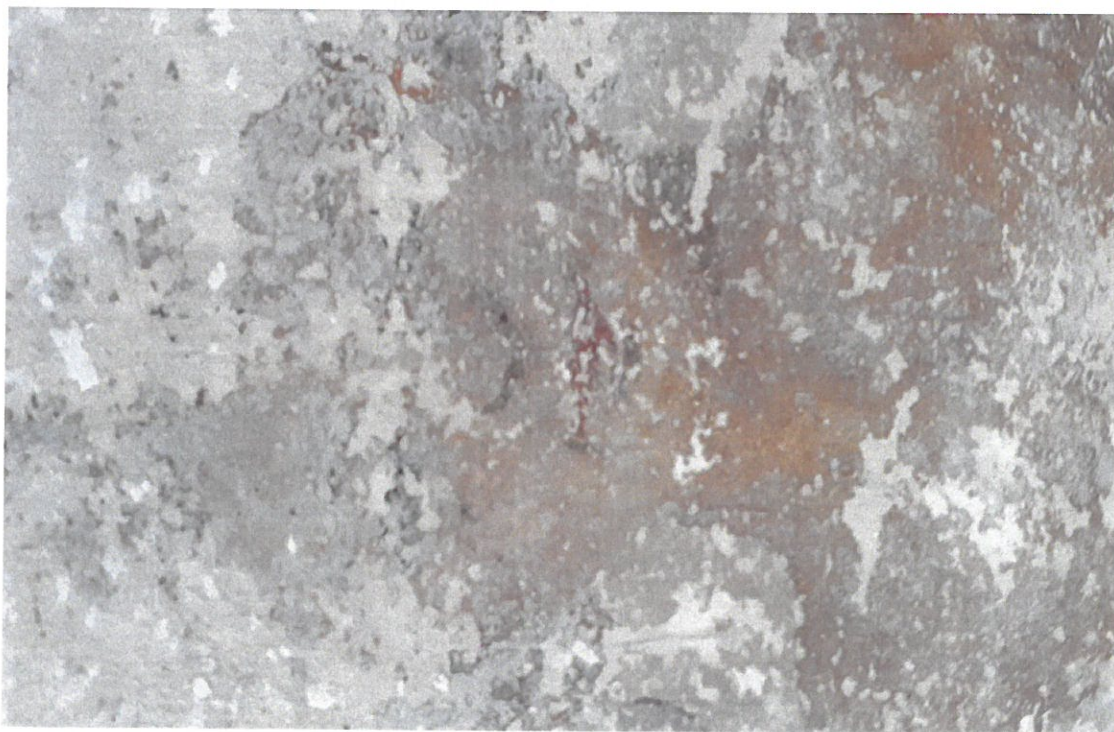
Fot.nr.1
Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą”- sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019
wyk.E.Widerska



Fot.nr.2

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą” - sień, fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.3

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą” - sień ,fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.4
Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą” - sień, fragment malowideł na podłuczcu.
Wrzesień 2019
wyk.E.Widerska



Fot.nr.5

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą”- sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.6

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą”- sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.7

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą”- sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.8

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą”- sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.9

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą” - sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

wyk.E.Widersk



Fot.nr.10

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą” - sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

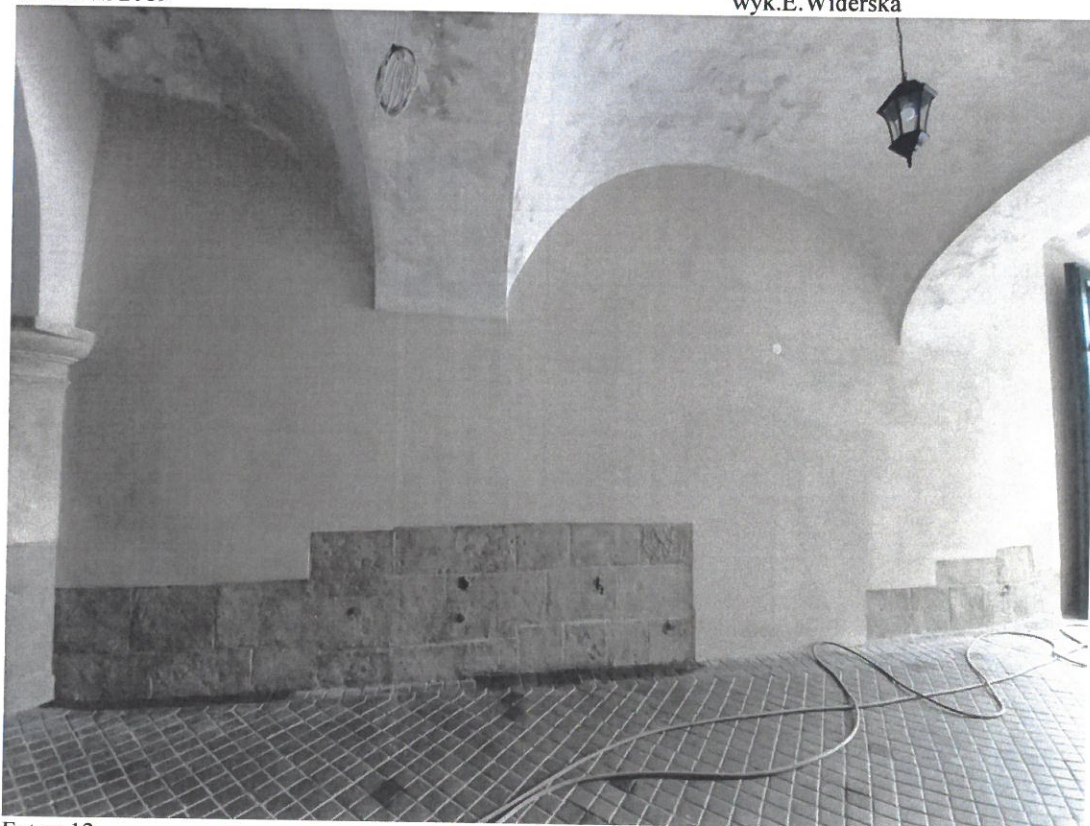
wyk.E.Widerska



Fot.nr.11

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą” - sień fragment malowideł na sklepieniu.
Wrzesień 2019

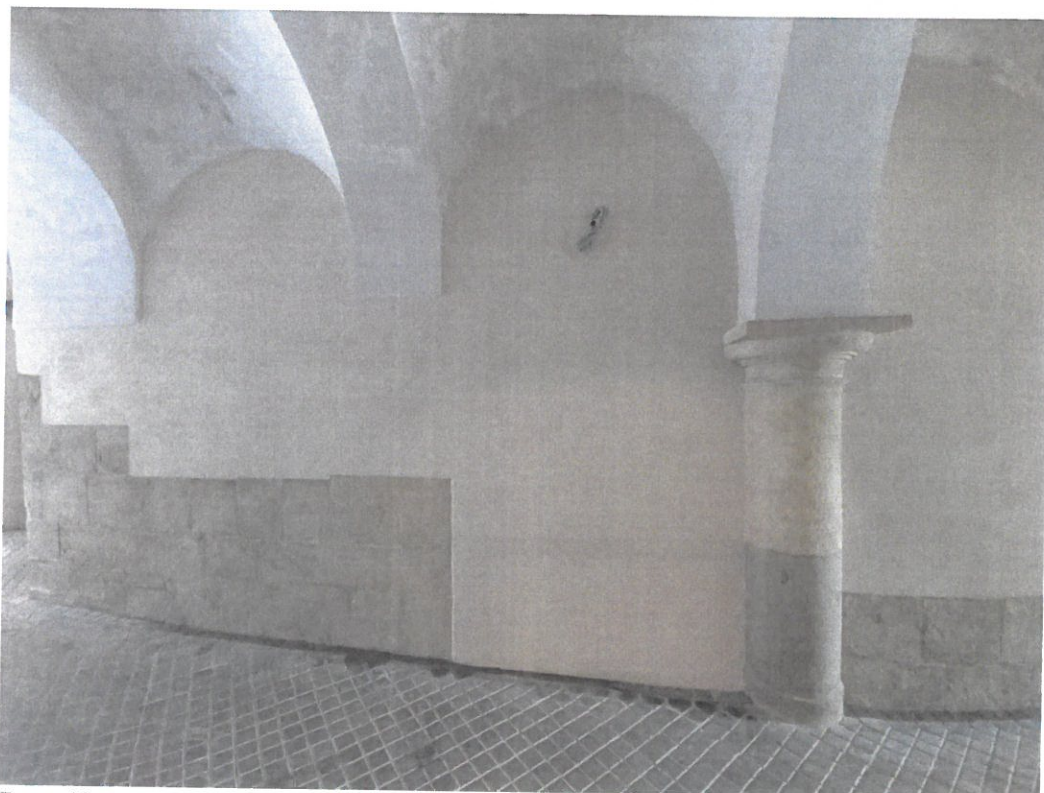
wyk.E.Widerska



Fot.nr.12

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Blachą” - sień fragment ściany północnej
Wrzesień 2019

wyk.E.Widersk



Fot.nr.13

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą” - sień fragment ściany północnej
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska



Fot.nr.14

Kraków Rynek Główny 29, Kamienica „Pod Błachą” - sień fragment ściany południowej. Obecne gabloty
Wrzesień 2019

wyk.E.Widerska

VII. Projekt aranżacji ściany północnej